

Ängsmarker – bevarande av en onaturlig landskapstyp

Lilja Gunnarsson

Populärvetenskaplig sammanfattning av Självständigt arbete i biologi VT 2009

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet

Ängsmarker har under det senaste århundradet minskat kraftigt i antal och storlek. Det är en landskapstyp som hyser en stor mångfald, av både djur och växter. Trots att det inte är en miljö som framkommit på naturligt vis är den ändå värd att bevara tack vare framför allt sin rika biodiversitet, men också för det estetiska värdet de tillför landskapet och det kulturarv ängsmarkerna innehåller.

Problem

De största hoten mot ängsmarker är de förändringar i jordbruksmetoder som skett de senaste århundradena och i allt snabbare takt. Samtidigt som jordbruket har intensifierats har också stora ytor övergivits. Intensifieringen leder till mer homogena odlingsområden och en större användning av gödningsmedel. Övergivandet leder till att ängsmarkerna förfaller och så småningom omvandlas till skog. Båda dessa processer missgynnar mångfalden och fragmenterar landskapet.

Figur 1. Hävdade ängsmarker som betas av hästar och får. Foto: Lilja Gunnarsson

Även i bevarandemetoderna finns det problem. Eftersom Sverige är med i EU, måste naturvården anpassas efter centraliserade regler som inte är anpassade för Sveriges natur. Bidragen som delas ut från Jordbruksverket är baserade på enstaka objekt, som ängsmarker, värdefulla träd, småvatten, m.m. Om ett landskapsperspektiv skulle tillämpas inom naturvården skulle det kunna bidra till ett mer varierat och sammankopplat landskap, två faktorer som gynnar biodiversiteten.

Skötsel

För att ängsmarkerna ska behålla sin artikedom krävs regelbunden skötsel, eller hävd som det också kallas. De vanligaste metoderna är betande djur (fig. 1) eller slåtter. Olika djur betar olika intensivt och föredrar olika växtarter. Det viktiga är att vegetationen kortas av och att den tas bort från marken. Ängsmarksväxter trivs i näringsfattig mark och behöver mycket ljus, därför kan inte träd, buskar och dött växtmaterial finnas i för stora mängder.

Naturvård – inte bara biologi

Historia, politik, ekonomi, lagar och kommunikation är saker en naturvårdare tjänar på att ha kunskaper om. Självklart är det också viktigt att förstå ekosystem och populationsdynamik men kan man inte förmedla sina forskningsresultat och kunskaper blir det svårt att påverka.

Historia

Ängsmarker har uppkommit genom människors användande av naturen. Från vikingatiden till mitten av 1700-talet bestod jordbruket mest av djurhushållning och markerna låg utspridda kring en by. Närmast byn låg en inäga, ett inhägnat område med odlade fält och ängar. Utanför inägan låg ett område kallat utmark, som bestod av betesängar och skog (fig. 2) där djuren betade. Sedan dess har mycket förändrats och utvecklats till det jordbruk vi är vana att se idag.

Figur 2. Får på skogsbete, en betesform som är ovanlig i dagens läge.
Foto: Lilja Gunnarsson

Mer information

Gunnarsson, Lilja. 2009. Metoder och problem i bevarandet av ängsmarker. Kandidatarbete Uppsala Universitet.

Naturvårdsverket. 2009. <http://naturvardsverket.se>